

בס"ד - שבט תש"פ

דף פרפראות פרשת יתרו

לזווג הגון והצלחה: דוד בן אורה ני"ו

"וישמע יתרו" (יה, א)

מה השמועה ששמע ובא? קריעת ים סוף ומלחמת עמלק (רש"י) ביאור נפלא אמר הרב יוסף ליב ננדיק שליט"א: כך טיבו של עולם, יכולים לשבת מספר אנשים ולהאזין יחדיו לאותו סיפור, ובכל זאת ישמע כל אחד מהם את הסיפור בצורה שונה, ואף יגיע למסקנה שונה. לדוגמא, כאשר יוצאת שמועה כי פלוני התעשר, אוהביו ישמעו וישמחו, הסוחרים ידעו שכדאי לבוא במסחר עמו, ואילו הגנבים יהרהרו על מקום נוסף שנוזמן להם לפרוץ... גם אנו צריכים לבחון את אשר אנו שומעים, יש וצדיק נותן דרשה לפני קהל עצום ורב, וגדולה מאוד ההתלהבות, והנה נדמה לנו שמיד לאחר הדרשה ישונו השומעים כולם בתשובה שלמה, אך לצערנו לא כך קורה, יהיו שיהנו מהדרשה ובוזו יסתיים עבורם העניין, ודאי שיהיו גם כאלו אשר הדרשה תותיר חותם בנפשם ולאחריה יעשו שינוי באורח חייהם ובקיום המצוות. שמיעה לצורך שמיעה בלבד כמעט שאין בה תועלת, שהרי גם העמים שמעו את הניסים שעשה הקב"ה, כנאמר "שמעו עמים ירגזון" (טו, יד) ואף רעד אחז בהם, אך בזה הדברים הסתיימו, לא היתה המשכיות לשמיעתם. מן האדם נדרש להסיק את המסקנה הנכונה המתפרשת מן השמיעה. ליתרו היה יתרון בשמיעתו. היתה לו לא רק שמיעת האוזן אלא שמיעת הלב!!! על פני העמים האחרים. השמיעה היתה עבורו המפתח לעשות מעשה. השמיעה גרמה לו להחליט: אני בא! אני חוזר לאבינו שבשמים!

הגה"צ רבי שלום שבדרון זצ"ל המחיש את דברי רש"י הנ"ל במשל נפלא: אדם הלך באמצעו של כביש סואן ועמוס מכוניות נוסעות, הנהגים צופרים לו שיזוז מדרך נסיעתם ולא יפריע לתנועה, אך אותו אדם אינו משים לבו לבקשותיהם. שוב צופרים לו הנהגים ביתר חוזקה כדי שישמע. מפנה אותו אדם ראשו לעברם ואומר להם: "שמעתי! שמעתי את צפירותיכם!" פונה אליו אחד מן הנהגים ואומר לו: "האם לזו תקרא שמיעה? הרי שמיעה פירושה, להפנים את כוונת הצפירה ונתינת אפשרות לכלי הרכב להמשיך בדרכם. וכי מה תועיל ה'שמיעה' ללא ביצוע מייד של כוונת הצפירה?"

זהו שכתב רש"י "מה שמועה שמע ובא?" השמיעה צריכה שתשפיע על מעשי האדם, ואם אין היא משפיעה, אין זו "שמיעה אמיתית". השמיעה נבחנת רק בכך שהיא מולידה מעשה לאחר מכן. כשנבחן את עצמנו יווכח גלוות שלמרות היותנו שומרים תורה ומצוות ויודעים ערכה של כל מצווה מ"מ אין אנו שומעים נכונה את ציווי של הקב"ה. כפי שמעיד הפסוק, יתרו שמע מה ששמעו כולם קריעת ים סוף ומלחמת עמלק. "שמעו עמים ירגזון חיל אחז יושבי פלשת" (טו, יד) והרי כל העולם כולו נפלה עליהם אימתם של ישראל, כאשר ראו ניסיו ונפלאותיו של הקב"ה, אם כן מהו המיוחד בשמיעתו של יתרו? אלא באה התורה להעיד לנו ש"וישמע יתרו", השמיעה אצלו לא היתה כמו אצל כולם. ברגע שהוא שומע שיש מנהיג ובורא לעולם, הוא מסיק מסקנות, עוזב את הרגלי חייו, את מקומו ומעמדו, והולך לחפש את האמת, ואפילו תהיה היא במדבר, ובמקום שומם, שם מוצא הוא את מבוקשו. ולא זו בלבד, אלא אף מודה הוא בפה מלא "עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים" (יה, יא)!

וכך אמר הרה"ק רמ"מ מקוצק וכי יתרו לבדו שמע, הרי מקרא מלא הוא: "שמעו עמים ירגזון" אלא יש שומע ונפסד ויש שומע ונשכר. העמים שמעו וברחו מהשם יתברך כדי להיפטר מן הפחד, אבל יתרו שמע ובא והתקרב.

"ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכול לחם עם חתן משה לפני האלוקים" (יה, יב)

מובא שהגה"ק מהר"ש מבעלזא זצ"ל אמר הטעם שמשא לא אכל עמהם רק עמד ומשמש כמו שכתב רש"י, מפני שנאמר 'ויהי ממחרת' פירש רש"י ממחרת יום הכיפורים, ואם כן הסעודה היתה ביום הכיפורים כמו שהקשה הרמב"ן ואף על פי כן אכלו מפני שעדיין לא נצטוו על יום הכיפורים, ואף דכבר ניתנה תורה, מכל מקום משה רבינו לא אמר לישראל עד שצוה לו הקדוש ברוך הוא לאמר להם, והוא כבר ידע ממצות יום הכיפורים שקיבל כל התורה בהר סיני משום הכי לא אכל עמהם, עכ"ד הק'. (חקל יצחק)

"ויוצא משה את העם לקראת האלוקים מן המחנה" (יט, יז)

תפקידו של מנהיג בישראל הוא להוציא את העם מענייני החולין ולהכניסם למחיצת הקודש. וזה הפירוש של "אשר יוציאם ואשר יביאם" הנאמר אצל "איש על העדה" מנהיג הדור. וזה שעשה משה, "ויוצא משה את העם" הוציא אותם, "מן המחנה" מחיי יום יום, מעסקי חולין, "לקראת האלוקים" הכניסם לשערי שמים. (אמרי אמת)

"הגבל את ההר וקדשתו" (יט, כג)

אותיות המילה "הר" מקפות באותיות "קודש". האות ה' מקפת לפניו ואחריה ב-דו, ואלו האות ר' מקפת ב-קש. נמצא כי ה'גבול' המקיף את ה'הר' הוא 'קודש'. זהו שנאמר: "הגבל את ההר וקדשתו". (הפלאה)

"כבד את אביך ואת אמך" (כ, יב)

מסופר שהרה"ק ר' מיכלי מזלוטשוב ז"ע היה שבת אחד אצל הבעל שם טוב והיה אומר אם היה נוסע עוד פעם לשבת כבר המשיח היה מגיע, שאלו אותו אז למה לא נסעת ענה שאביו לא הרשה לו, שאלו אותו אבל המשיח היה מגיע, אמר מה שווה משיח אם לא אקיים מצות כיבוד אב ואם.

"כבד את אביך ואמך" (כ, יב)

בספר "מעשה איש" הובא, שכאשר הרב רוזשטיין זצ"ל הגיע עם תלמידיו לביקור אצל 'החזון אי"ש', ביקש אחד מן הילדים רשות לשאול דבר מה את מרן. כשניתנה לו הרשות הוא שאל: "איך הרב נהיה ה'חזון אי"ש? הצדיק האדים כולו והשיב: "בזכות כבוד אב ואם!"

יחיד או רבים?!

"כי יהיה להם דבר בא אלי ושפטתי בין איש ובין רעהו והודעתי את חוקי האלוקים" (יח, טז)

מתחיל ברבים "כי יהיה להם דבר", ומסיים ביחיד "בא אלי"? אלא ההסבר הוא, שבפעם הראשונה באים להתדיין אל הרב שני יהודים, אבל בפעם השניה לא בא אל הרב שפסק את הדין תורה רק בעל דין אחד, זה שיצא זכאי, כי הבעל דין השני שהפסיד כבר לא בא...

הרה"ק בעל האמרי חיים מוויז'ניץ ז"ע סיפר פעם, כי באחד הימים נכנס אליו יהודי והביא לו ספר במתנה. בהכירו את האיש שאין דרכו בכך, הבין כי ישנם דברים בגו לקח את הספר והניחו על הארון. כעבור מספר ימים שוב בא אליו אותו יהודי ואמר, כי רצונו להזמין לדין תורה את פלוני. הצביע הרבי לעבר הספר והפטיר: "תחילה הורד מהארון את הספר שהבאת לי, אחר כך נדבר אודות הדין תורה..." ועל פי מעשה זה פירש הרבי בדרך צחות את הפסוק כאן "כי יהיה להם דבר בא אלי", דלכאורה היה צריך להיות כתוב בלשון רבים "יבואו אלי", כפי שכתוב מקודם "כי יהיה להם דבר"? אלא, בתחילה בא רק אחד מהם לנסות ולהשפיע בדרך כלשהיא שאכריע לטובתו, או שבא אלי מקודם לשבת קודש ומהנה אותי, בצורה כזו מנסה לשחדני על זה אומר משה רבינו: עלי לדייק היטב במעשיהם, "ושפטתי בין איש ובין רעהו" שהמשפט יצא שווה בין שניהם על פי חוקי ה' ותורתו...

משפט צדק!!

"כי יהיה להם דבר בא אלי" (יח, טז) - יש לדקדק למה נאמר 'בוא אלי' בלשון יחיד, ולא 'באו אלי'. ועוד למה נאמר בין

איש ובין רעהו, והרי מי שבא לדין אינו רעהו, אדרבה הוא שונאו, והיה צריך לומר 'בין איש לאיש'. ונראה לתרץ על פי מעשה בשם המנחת שי ז"ל, שסיפר, כי פעם באו לפני רבו הגר"ש קלוגר ז"ל, שני אנשים לדין, והתחיל הראשון לטעון וגמר טענתו, וכשהתחיל השני לטעון צעק עליו הגר"ש קלוגר ש'קלוגר ז"ל, שני אנשים לדין, הבעל דין, ומחמת פחד ברחו שניהם. ואחר כך נודע שהמעשה היה כך, אחד מבעלי הדין היה לו שותפות בעסק עם איש אחר, ונפל ביניהם סכסוך, והחליטו לעמוד לדין לפני הגר" יוסף שאול נתנון זצ"ל, ואחד מבעלי הדין התחכם ורצה לדעת אם יצא זכאי בדין, ומסר טענותיו לאחד מידידיו, ועשו כאילו הם שני בעלי דינים לפני הגאון ר"ש קלוגר ז"ל, במרמה לדעת איך הדין נוטה ואם יזכה בדין שם, ילך לפני הגאון שואל ומשיב. אבל הגר"ש קלוגר ברוח ביתו הרגיש במרמתם, והבין שאין לפניו שני בעלי דין אמיתיים.

וזה פירוש הפסוק, 'כי יהיה להם דבר', היינו כשיש ריב בין שני אנשים, 'בא אלי', רק אחד מבעלי הדין במרמה, כעובדא הנ"ל, אז 'ושפטתי בין איש ובין רעהו', היינו שעלי להבחין אם אלו באמת בעלי הדין, או שזוהי רק ערמה לדעת לאן הדין נוטה, וזה שנאמר (דברים א-טז) 'ושפטתם צדק בין איש ובין רעהו, כה אוכל לדעת אם זהו משפט צדק, כאשר אבחין בין 'איש' שהוא יריב ובעל דין, ובין 'רעהו'. (אמרי דעת).

אל תיפול ברוחך!!

"ויכלת עמוד" (יח, כג) - לכל יהודי שומר תורה ומצוות, יש ערך רב. לכל אחד ואחד יש תכונות סגוליות, שאי אפשר יהיה לראותן אותם אצל אנשים אחרים, והוא, ורק הוא, זכאי להתעטר בהן ולעבוד באמצעותן את בוראו. החכמה היא להיות מודע לתכונות הטובות הללו, ולחיות על פיהן, להתייחס אל הטוב והיפה שבנו, ולדעת שכל יהודי, בן למלך מלכי המלכים, הוא גנרל גדול, שדרגות גבוהות מאד מונחות לו על כתפיו. וגם אם הוא שוכח זאת מדי פעם, עליו להיזכר ולהזכיר לעצמו את הדבר, ולהביט בתמונה האמיתית שלו, שהיא כאמור, תמונה של מצביא גדול, של בעל שררה, וזאת בהתבסס על תכונותיו החיוביות המוטבעות בו בעצם. רק כך יתקיים בו "ויכלת עמוד", ורק כך יהיה באפשרותו לעמוד מול כל הקמים עליו. הגאון רבי יעקב גלינסקי סיפר סיפור מופלא עד מאד. הסיפור התרחש בתקופה שבה שהה בסיביר, ועבד עבודת פרך יחד עם עוד אלפי איש, שהיו כלואים בגיא הצלמות הלזה. האסירים,

סיפר הגר"י גלינסקי, שכנו בתאים קטנים, בה העבירו את הלילה, מי בשניה ומי בנדודי שינה... והנה סמוך למקום בו הנחתי את ראשי, ישן אדם נוסף ולפליאתי נתקלתי במחזה מוזר, שחזר על עצמו מדי לילה בלילה. האדם הזה היה מתעורר באמצע הלילה, מוציא בגדים שהיו מונחים ליד מיטתו, מתלבש בהם במהירות רבה, באין איש רואה אחר כך מביט על עצמו במראה שהיתה גם היא מונחת לצדו, ולאחר דקה שתיים היה חוזר ופושט את הבגדים הללו, וחוזר לישון. יצר הסקרנות גבר בי עד מאד לדעת מה זה ועל מה זה, ולאן חותר האיש הזה במעשהו המוזר. בשעת בוקר מוקדמת היינו יוצאים לעבודה, כשהאסירים צועדים בשני טורים ישרים, ומימינם ומשמאלם חיילים אוקראינים עם כלבים ורובים בידיהם, ואוי לו למי שהיה יוצא מחוץ לשורה. פעם, כשהלכנו בשורה כזו, נתקלתי באותו אדם ליד. נתתי לו מכה קלה בכתפו, ושאלתי: "למה אתה לובש את הבגדים הללו בלילה", בתחילה ניסה להתכחש ולהתחמק מכל הענין, אבל משלחצתי עליו, סיפר לי כדלהלן: "אני", כך אמר, "הייתי גנרל בצבא הפולני, ומתוקף תפקידי, שלטתי על אלפי חיילים". האוקראינים כידוע, נלחמו נגד כל מי שהיה מקורב לפולנים, וככל שהיה האיש יותר מקורב ונשא במשרה ובתואר יותר חשובים, כך התייחסו אליו בסיביר ביתר ביזיון וניסו להשפילו ולהורידו מטה מטה. "במשך כל היום", המשיך האיש לספר, "אני עומד תחת מסע נורא של השפלות, והנני מצוי בהתמוטטות נפשית גדולה. רק בלילה, כאשר אף אחד אינו רואה אותי, אני מוציא את מדי הצבא שהיו לי בעבר, ומתלבש לדקה שתיים בבגדי הגנרל שלי, אותם הצלחתי להחזיר לכאן, לסיביר ואז אני מביט על עצמי במראה ואומר לעצמי: ראה אינך כה שפל, כפי שמנסים הרשעים הללו לצייר. הנה פעם היית גנרל גדול, אלה היו דרגותיך, אלפי חיילים היו נתונים תחת סמכותך, ואז אני מתעורר. הגם שמדובר בסך הכל בדמיונות שואל ונתעותועי הבל, שהרי במציאות, אני נמצא עכשיו בסיביר, וכאן אין אני גנרל, אבל עצם העובדה שנותנת לי האפשרות לחזור אל עצמי ואל דמותי האמיתית, מעניקה לי עידוד רב, ואז יש בכוחותי לשוב ולעבוד את עבודת הפרך ביום המחרת".

אין כמו סיפור זה כדי להמחיש בפנינו את הדברים דלעיל. גם אם חטא אדם, והרבה לפשוע, ובגד בוגדים בגד, אל יתייאש ואל יתרפה מן העבודה, עבודת השם. צריך הוא לצייר לעצמו, בהמחשה אמיתית, את תכונותיו החיוביות וקוי אופיו האציליים, ואז יוכח שהמצב לא כל כך נורא, ועדין יש באפשרותו לחדש ימיו קודם, ולשוב בתשובה שלמה לבוראו. ואז יזכה גם הוא לעונד את "דרגותיו", הלא הן הציצית, והתפילין, ה"תכשיטים" של העם היהודי בכוונה גדולה יותר. "ויכלת עמוד!" (עלינו לשבח)

רבי או רבי?

"כי יהיה להם דבר בא אלי ושפטתי בין איש ובין רעהו והודעתי להם את חוקי האלוקים" (יח, טו)

כידוע גרמה לו משרת הרבנות לה'קדושת לוי' זיע"א רדיפות קשות ללא הרף. יום אחד פגש ברבי מאיר מאפטא זיע"א והסיח לפניו את לבו. ענה ואמר לו הרה"ק ר' מאיר, בשעה שבא יתרו אל משה ושאל 'מה הדבר הזה אשר אתה עושה לעם' (יח, יד) היינו במה הוא עוסק, השיב לו משה, ראשית כל, הריהו רבי, 'כי יבא אלי העם לדרוש אלוקים' העם בא אלי בענייני שמים, ושנית, הוא גם רב, 'ושפטתי בין איש ובין רעהו' עליו לעסוק גם במשפטים, בפסיקת הלכה ובדיני תורה, ועל כך יעץ לו יתרו, 'עתה שמע בקולי איעצך, היה אתה מול האלוקים (יח, יט), שמש בקולי והיה רק רבי בלבד, 'מול האלוקים' תהיה עוסק רק בדיני שמים, ואילו את הרבנות הנח לאחרים, 'ואתה תחזה מכל העם, ושפטו את העם בכל עת' (יח, כא - כב) יעסקו הם במשפטים. להיות גם רב וגם רבי בעת ובעונה אחת קשה מידי. (מפי ישרים)

חידוש מהפרשה

'שם האחד גרשום כי אמר גר הייתי בארץ נוכריה ושם האחד אליעזר כי אלוקי אבי בעזרי'. וקשה שהיה צריך להיות כתוב שם האחד גרשום ושם השני אליעזר, ולא שם האחד אליעזר. וכמו שכתוב את הכבש האחד ואת הכבש השני? מתרץ המלבי"ם הקדוש: ילדים זה לא כבשים! כבשים ניתן לומר את הכבש האחד והכבש השני, אך בילדים שם האחד גרשום ושם האחד אליעזר! כל ילד הוא עולם בפני עצמו!!

כישלון של הצלחה!!

מסופר על איכר עצל שקנה לעצמו עבד. כבר ביום הראשון התעורר העבד לתפילה מוקדם בבוקר בעוד שאדונו שוכב על מיטתו. "קום אדוני" אמר העבד, "האינך רוצה לזכות בחיי נצח?" "תן לי לישון, הקב"ה סלחן הוא, הוא יסלח על עייפותי ועצלתי, בוודאי לא יקפיד עימי אם אחסיר תפילה". בחלוף שעתיים קם האדון ממיטתו אך לא מיהר לצאת אל השדה. ציווה על עבדו לחרוש את השדה, נתן בידו שני שוורים, מחרשה וסל זרעוני חיטה. "צא אל השדה ותחרוש אותו, הקפד לכוון את השוורים בקו ישר" ציווה האדון. "איך אדע את גבולות השדה? מי יכוון אותי אם לא תבוא איתי? הרי זהו יומי הראשון". "אל תדאג, האיכרים הזריזים שמסביב ידריכו אותך" אמר האדון. בדרכו עבר סמוך לאסם התבואה של איכר שהיה ידיד המשפחה, העביר איתו שיחת נימוסים נעימה וביקש את עזרתו במזימה אותה רקח לאדונו. הוא יצא מבית האיכר עם שק זרעוני דוחן במקום שק החיטה. הוא עבד בחריצות, סיקל וניכש, עדר וחרש, זרע והיפך. אדונו נשאר בביתו ולא יצא אל השדה לראות את מעשיו של עבדו. ימי החורף חלפו, עת הקציר הגיע, האדון ועבדו יצאו ברניה לקצור את היבול. "נראה לי שהגבעולים הירוקים הללו אינם דומים לגבעולי חיטה!" תמה האדון. "נכון, אתה צודק אדוני, אין זו חיטה, האדמה הצמיחה דוחן" השיב העבד. "דוחן? מדוע לא צמחה כאן חיטה?" רטן האדון. "אדוני, שדה שזרעו בה דוחן לעולם לא תצמיח חיטה" השיב העבד. "אבל איך דוחן? הרי אני נתתי לך חיטה" זעם האדון. "אל יכעס כבודו, האלוקים בשמים רחום וחנן הוא, סולח ומוחל לבני אדם על שגיאותיהם, בוודאי יסכים ויחליף לנו את הדוחן שצמח בחיטה". "טיפש שכמותך! אין ספק שהאלוקים מוחל וסולח, אך אל יצפה מי שזרע דוחן לקצור חיטה!" השיב האדון ('המאור שבתורה')

בורא עולם, רחום וחנן, אך אפיים ורב חסד, מוחל וסולח לעוונות ופשעים. אך מתי מגיעה הסליחה שלו? בזמן שאדם שוגג, מנסה ונופל, קם ושוב נופל, משתדל ולא מצליח. אך אדם הישן על מיטתו, לא מתאמץ, לא מבקש מחילה, לא עושה מעשה, גם בורא עולם לא מתאמץ בשבילו. אדם הזורע חיטה, לבטח תצמח בשדהו חיטה, ואם לא תצמח כלל, לבטח לא יצמח לו דוחן. כשאתה מתאמץ ורוצה אך לא תמיד מצליח, תקבל שכר על ההשתדלות, תלמד מהטעות ותצליח פעם הבאה, אך ללא כל השתדלות ההצלחה לא תגיע... יש פעמים בהן דווקא הכישלון שלך הוא ההצלחה, דווקא הנפילה שלך היא התקווה. אל תיפול ברוחך אם כשלת, דווקא מתוך הכישלון תבוא לך הישועה, דווקא מהזיעה שנטפה ממך, מהמרור שאכלת תגיע אליך הברכה...

אקטואליה בפרשה

הרבה אנשים מוכנים לחבור להצלחה, אבל לא כולם היו מוכנים לקחת חלק בקשיים ובסיכונים שבדרך. זו בדיקת הסיבה שאין זה הוגן שהם יחלקו את ההצלחה בשווה. יתרו חותן משה שומע על כל הניסים שהבורא עושה לעם ישראל, הוא מתרגש כל כך ומחליט לחבור אליהם. כשהם נפגשים משה מספר לו מתחילה את כל הספור, אך משה מוסיף פן משמעותי שאותו יתרו לא שמע "את כל התלאה". אל תסתכל רק על ההצלחה, היא הגיעה אחרי הרבה השקעה!

רעיון מהפרשה

כשבני בן ה-8 אמר שהוא לא רוצה להיות עשיר זה הצחיק אותי, אבל במחשבה שניה ממש הזדהיתי איתו, אני מאד רוצה כסף אבל לא רוצה את הכאב ראש שמגיע איתו בעסקת חבילה, לאחר שפרשתנו מפרטת את כל הדברים של הזולת שאסור לחמוד היא מסכמת במילים 'וכל אשר לרעך', לשם מה צריך סיכום? יתכן ורומזים לנו שעם כל הדברים הנהדרים של החבר, לא כדאי לחמוד אותם כי זה בא בעסקה עם עוד כמה דברים נחמדים, פשוט תהנה ממה שיש!

נקודה למחשבה!!

כשאדם שולח את בנו הקטן לקניית במכולת, הוא מפקיד בידו פלאפון, כדי שאם יצטרך עוד מוצר שלא נרשם ברשימת הקניות, הוא יוכל להתקשר אל בנו ולבקש ממנו לקנות אותו עבורו. השי"ת שלח אותנו לעולם, אבל הוא שלח איתנו גם 'פלאפון' את החסרונות והכאבים ואת חיבוטי הנפש, כדי שהוא יוכל להתקשר אלינו כשהוא צריך אותנו... שומעים? כשהחסרונות שלנו מתעוררים לתחיה, כשזה כואב, כשזה שורף, דע לך שה' מתקשר אליך! הוא צריך אותך ומחפש אותך באופן דחוף!!! אל תשכח להרים את הטלפון..

הפתגם: אל תבזבו את זמנך בהסברים, אנשים שומעים רק את מה שהם רוצים לשמוע.

~ שבת שלום ומבורך ~